

STRAFF ELLER KONFLIKTLØSNING*

AV PROFESSOR NILS CHRISTIE

Greenland is in the process of rapid modernization. This puts pressure on its old legal solutions. The question is raised as to whether it is possible within the current context to continue a tradition with at least some proximity to the old customs of the land. A commission for legal reform proposes the maintenance of strong reliance on lay judges. But at the same time, a call for greater punishment is receiving a prominent position in the proposed reforms.

*The article argues that this increased reliance on punishment is a mistake. Greenland already has a very high number of prisoners and the country ought to establish a system whereby restorative justice is initiated before conflicts reach the penal courts. A condition would, of course, be that the parties accept the idea to meet for mediation. Mediation ought to be attempted even in the most serious of cases. If the results of mediation were seen as unacceptable by the prosecution, and such cases came before the court, sensible judges would simply take the results of mediation into consideration when deciding the final sanction.***

Det er et stort privilegium å få være til stede her i Nuuk disse dager. Det er av historisk betydning det som nå skjer. Livet i dette store, vakre landet har endret seg voldsomt i løpet av de siste 50 år. Og nå, med forslaget fra Den Grønlandske Retsvæsenkommission (2004), ser det ut til at man vil ta enda noen skritt videre ved å endre viktige trekk i det grønlandske rettsvesen.

Det er så vidt jeg kan se to hovedtendenser i endringsforslagene. På den ene side gir man en formell godkjenning av at straff utmålt i forhold til det som sees som forbrytelsens grovhet er blitt og også skal forbli en sentral faktor i den grønlandske rettspleie. Man fjerner seg ytterligere fra arven fra 1950-årene, ført i penn av Verner Goldschmidt og Agnete Weis Bentzon. Men på den annen side – og til min store glede – går kommisjonen meget langt i bestrebelsene for å beholde legmannsinnslaget i den grønlandske rettspleie og i forsøkene på å hindre at de antatte eksperter skal overta det hele. Kretsdommerne skal ikke avskaffes, tvert om, de skal styrkes. Og også annen rettshåndheving skal styrkes på lokalplanet.

* Foredrag holdt i forbindelse med fremleggelse av Retsvæsenkommissionens innstilling i Grønland 15 august 2005. Katuaq, Nuuk.

** Title in English: *Punishment or Mediation*. Original in Norwegian.

Straff

Først til straffen.

Rettsvesenskommisjonen har liten direkte omtale av temaet straff. Den holder opp mot hverandre to tenkemåter (s.72) man kan legge til grunn når noe galt er skjedd og man mener en reaksjon er nødvendig. Det ene er *gjerningsmannsprinsippet*. Her blir den enkeltes personlige og sosiale forhold avgjørende for reaksjonen. Den annen tenkemåte er basert på *det rene gjerningsprinsipp* hvor reaksjonen anvendes som straff og utmåles i forhold til hvor galt det gale vurderes å være.¹

Kommisjonen sier (s.74) at disse to prinsipp er likestillet, og at forslaget ikke er noe avgjørende brudd med den gjeldende ordning "navnlign set i lyset af den ovenfor beskrevne udvikling i retspraksis, som kommissionen ikke har indvendinger imot". Men det synes jeg kommisjonen burde hatt! Det er ikke sikkert at alle i forsamlingen er klar over det, men Grønland er i forhold til europeiske standarder et helt usedvanlig staffende samfunn. I den mest brukte internasjonale statistikk² opplyses at Grønland for øyeblikket har 19 fanger pr. 10 000 innbyggere, men så er jo saken at verken Danmark eller noen av de andre nordiske land kommer over 7. Intet land i Vest-Europa har høyere andel innesperrede enn Grønland. Canada har 11,6, England og Wales har 15. Og fangetallet i Grønland stiger fra år til år. I 1988 var det totale antall 139, nå er det 190. Jeg er selvfølgelig klar over at de fleste fengsler i Grønland er åpne og derfor langt bedre enn fengslene i de fleste land i Europa. Grønlandere deportert til Herstedvester i Danmark utgjør som de fleste vet, en grelt unntak til dette.

Det er alt i alt vanskelig å forstå at rettsvesenskommisjonen ikke tar opp det relativt sett store fangetall på Grønland som et hovedproblem.

Andre måter

Men er det ikke O.K. med straff når noen har gjort noe galt?

Folk som har gjort noe galt må selvfølgelig bringes til å se at deres adferd har vært uakseptabel. Men dette kan gjøres, og blir gjort, på så mange måter. Det kan skje gjennom en rolig samtale, eller gjennom bebreidelser. Bebreidelser anvender vi alle, hele tiden. En ekstra rynke på pannen om saken er liten, noen forsiktige ord, eller om saken er større en skikkelig oppvask hvor mange er samlet.

Men i disse samtaler, eller disse bebreidelsesseremonier, er det noe vi egentlig alle vet, men som vi kan komme til å glemme hvis vi har makt bak våre ord: Det er at vi ofte taper om vi vinner for meget. Vi taper hvis den vi bebreider støtes ut av fellesskapet.

Lettest er dette å forstå dette hvis vi tenker på vår nære familie. Om våre barn har gjort noe meget uønsket, vil vi gjerne si ifra, korrigere, bebreide. Men vi vil ikke miste barnet, vi vil ikke at hun eller han bare skal forsvinne, gå til

vennene, kanskje forsvinne inn i alkohol eller narkotikabruk. Å oppdra barn, er som å streve med å få fisk inn i båt eller på land med dårlig snøre. Men slik er det jo også i de litt større samfunn. For noen uker siden var jeg på tur i noen norske fjell, høyt oppe til hulen hvor Einar Fredlaus hadde holdt til en vinter på 1700 tallet (Melgard 1988). Einar hadde slått til en mann som døde og ble selv dømt til døden. Han rømte, og ble deretter fredlaus. Hvilket tap for lokalsamfunnet, og for jenta de hadde slåss om.

Hva kunne man ha gjort?

Norske bønder prøvde å holde myndighetene – lensmann (politi), dommer og Kongen selv borte fra slike saken. Rettshistorikere som Erling Sandmoe (1999) og Eva Østerberg og Marie Lindstedt (2004) har skrevet meget om slikt. Man prøvde i stedet å få til sivile oppgjør. Den som hadde gjort noe galt, bad om unnskyldning, høyt og tydelig og i vitners nærvær. Og så, som det viktigste av alt, åpnet man for forhandlinger om erstatning av den forvoldte skade. Satt en enke tilbake etter drap av mannen, var det en klar forpliktelse å erstatte i det minste hennes materielle tap. En forpliktelse for gjerningsmannen. Og en forpliktelse for gjerningsmannens slekt. Men om gjerningsmannen fjernes, eller utslettes, blir det svært ofte et tap for alle. Småsamfunn har ikke råd til å miste sine fangere eller sine snekkere, - kanskje heller ikke sine omreisende lærere.

Det var før det, og ikke nå, sier noen. Men det er feil. Det er også nå. Næringslivet vet jo godt at forhandlinger er mer lønnsomt enn straff. Om en rekefabrikk engang leverer dårlig vare, er jeg temmelig sikker på at rekefabrikken, i det minste i første omgang, vil be om kompensasjon – ikke straff. Straff bryter et forhold. Gjenopprettelse styrker det.

Men viktigst for vårt resonnement: Også når det gjelder det vi ser som vanlig kriminalitet – tyveri, vold, seksuell utnyttelse av andre, er forskjellige former for alternativ konfliktløsning i ferd med å gjenoppstå innen de moderne industrisamfunn. Jeg nevnte de lave fangetall i Canada. Der har de nord i landet tradisjonen med den hvite fjær. Når noe meget galt er skjedd, samler hele landsbyen seg for å diskutere hva som er skjedd, og hva som muligens kan gjøres. En hvit fjær går fra person til person. Den som har fjæren, har rett til å si noe, og til å snakke uforstyrret. Og så nærmer man seg litt etter litt en løsning. Jeg minnes beretningen om unggutten som ble dømt til å bo alene på en folketom øy i to år, - bare onkelen dro av og til over for å se til at han ikke bukket under. Gutten kom tilbake som en habil båtbygger og fangstmann. I New Zealand har man innført alternativ konfliktløsning i alle saken som angår barn og ungdom, både barn fra urbefolkningen – Maoriene – og fra majoritetsbefolkningen av hvite engelskspråklige. De høyt industrialiserte land begynner å lære av småsamfunnene, og fra sin fortid.

Hva som er i ferd med å skje i disse landene på det som tidligere var kriminalrettens område, er at man griper tilbake i historien, og spør seg selv: Har vi noe å lære av hvorledes vi gjorde det tidligere? Det går så galt nå, vi får så mange mennesker i fengsel, flere og flere. Vi mister mennesker på denne måten. Spesielt mister vi mennesker som har levd sine liv i nokså stor grad av nærhet til natur og et liv i småsamfunn. Slike mennesker tåler meget dårlig møtet med rettsapparatet. Og småsamfunnene de kommer fra tåler meget dårlig å få dem tilbake, spesielt hvis de dømte har vært innesperret i lange tider.

I Norge har vi nå innført en ordning med konfliktråd i alle landets kommuner. Siste år ble over 8000 saker behandlet i konfliktråd. De fleste av sakene kommer fra politiet. Disse sender sakene til konfliktrådslederen som tar kontakt med den eller de som antas å ha gjort noe galt, og med den eller de som det er gått ut over. Hvis begge parter godtar det, arrangeres et møte hvor partene forklarer seg. Hva hendte, og hvorfor. Og hvordan opplevde offeret det som skjedde. Og så, langsomt, skapes det kanskje en forståelse. Den som har gjort noe galt, ser at det var galt, og ber kanskje om unnskyldning. Den som er offer, ser kanskje at gjerningspersonen har menneskelige trekk, at hun eller han ikke er noe monster. Ofte kan dette være nok, - en unnskyldning og et OK fra offeret, nå er det skværet opp. 20-25 % av sakene gjøres opp slik, med forsoning. Men andre ganger må mer til. Et hus er tilgriset med maling. Den som har gjort det, sier seg villig til å rydde opp, vaske og male på nytt. Noe er ødelagt. Den som har gjort det, lover å erstatte det med noen hundre kroner i måneden gjennom hele det neste år. Det gjøres en avtale. Den skrives under. Politiet får beskjed om at saken er løst. Om avtalen holdes, blir det ingen videre straffesak. Personene det gjelder kommer ikke inn i statens register som straffede personer. Saken har fått en sivil løsning, personen som gjorde det gale er ikke støtt ut, men kanskje tvert om kommet litt nærmere til det vanlig liv.

For meg synes det åpenbart at en lignende ordning ville være nyttig også i Grønland. Ja, ikke bare nyttig, men også i dyp overensstemmelse med rettstradisjonen og med Retsvæsenkommissionens eget forslag om å beholde og styrke legmannsinnslaget. Dette kloke forslag passer jo som hånd i hanske med de tanker som nå dukker opp i industrisamfunnene om alternativ konfliktløsning. Tanken streifes av og til i sammendraget (som på s. 60), men i det minste i sammendraget kortfattet og uforpliktende. La meg derfor få komme med en utfordring til Hjemmestyret, og til den danske justisminister som vi er så heldige å ha med oss her:

Retsvæsenkommissionen har, vurdert ut fra dens Resume, utført et enormt arbeid. Men be dem likevel ta jobben med å tilføye enda et helt sentralt kapitel: La dem komme fram med et forslag, eller i det minste foreta en vurdering av et forslag om at det *i alle kriminalsaker først skal gjøres et forsøk på å få til megling*

mellom partene. Hvor medling fører fram til en avtale som holdes, er saken (med et unntak jeg snart kommer tilbake til) å regne som avsluttet. Hvis medling ikke kan komme i stand, eller avtalen ikke holdes og ny medling ikke sees som mulig, gjenopptas saken som en vanlig kriminalsak. Om alternativ konfliktløsning ble forsøkt iverksatt i alle saker, synes jeg at noe av den indre konflikt som preger kommisjonens nåværende forslag ville bli dempet.

Kretsdommeren synes for meg å kunne bli den sentrale ansvarshavende i en slik meglingsprosess. Han er der allerede, lokalt forankret, og uten den belastning den rettslige utdannelse kan være i en slik situasjon. Jurister er trent til å se bort fra det de ofte kaller "det ikke rettslig relevante". Men meglingsens fortrinn er nettopp å være helt åpen for hva partene ser som de relevante faktorer i saken. Krenkelse av annen kvinne- eller manns ære kan være resultat av urgamle konflikter i lokalsamfunnet, og må tolkes og reageres mot i denne sammenheng. En liten trussel kan i virkeligheten være stor – og må reageres imot med kraft – om man kjenner sammenheng. Omvendt kan en stor trussel være meget liten om man vet om hvorledes akkurat disse pleier å skrike til hverandre. Politiet skal også fortsatt ha sin lokale forankring og vil om de spørres kunne bidra med lokal kunnskap.

Men det ligger en spesiell vanskelighet her, en vanskelighet jeg har støtt på ved tidligere diskusjoner om dette i Grønland: Det er som om svært mange av rettsvesenets representanter i Grønland er mer fanget inn av moderniteten enn personer i lignende posisjoner er i de høyindustrialiserte land. Man vil fungere profesjonelt, som i andre land, og ganske spesielt som i Danmark. Jeg tenker av og til at Grønland kanskje ikke er kommet langt nok i modernitetens elendighet? I min tid som professor i kriminologi i Norge er antall anmeldte forbrytelser tildoblet. Vi ser elendigheten i øynene. Vi er blitt nødt til å gjøre noe annet. Vi kan ikke straffe oss ut av våre samfunnsproblem. Dette vil også ganske raskt bli åpenbart i Grønland. Hvis Grønland innfører forsøk på medling i forkant av alle straffesaker, ville landet hurtig bli sett på som helt i forkant av hva de fleste industrinasjoner etter hvert til komme til å forsøke å få gjennomført.

Forbehold

Men om nå en slik ordning ble iverksatt, kunne man da tenke seg en ordning hvor alle typer lovbrudd skulle behandles i konfliktråd?

Noen viktige forbehold må tas: For det første; sakens fakta må være noenlunde klare. Om noe er stjålet, ødelagt eller vold er forøvet et sted, og den antatte utøver nekter blankt å ha vært der, finnes det intet grunnlag for konfliktrådsbearbeiding. Her er det tradisjonelle rettsvesen langt mer egnet. Men dette betyr ikke at det ved konfliktrådsbearbeiding behøver å finnes full enighet om alle sakens fakta. To menn slåss i et vertshus. Den ene slås bevisstløs av den annen. Likevel kan det

herske stor tvil om hvem som er offer, og hvem som er gjerningsmann. En rolig samtale i konfliktråd kan kanskje føre til at de enes om at de begge var skyldige, og begge ofre. Det er et godt resultat av et meglingsmøte.

Frivillighet er en annen viktig forutsetning for at en sak skal behandles i konfliktråd. Begge parter må være villige til å delta, både krenkeren og den som mener seg krenket. Noen orker ikke møte dem de har krenket. Og noen offer orker ikke, eller vil ikke, se sine gjerningsmenn annet sted enn foran dommeren. Det må respekteres. Og begge parter må også under selve prosessen kunne trekke seg tilbake fra denne og la saken gå som en vanlig kriminalsak. Frivilligheten står som den helt sentrale forutsetning. Juristenes utdannelse som av og til kan gjøre dem uegnet som meglere, er særdeles velegnet når tvang skal anvendes. Tvungen megling kan føre til avgjørelser som føles som overgrep. Jurister er spesialutdannet til å passe på både habilitetsregler og balanse mellom partene. Jeg møtte en gang en fremstående indisk kvinne som berettet at hun takket sin skjebne for at det ikke hadde eksistert noen organisasjon for alternativ konfliktløsning ved voldssaker mellom menn og kvinner der hun hadde vokst opp. En slik organisasjon ville blitt fylt med menn. Kvinner ville ikke hatt noen muligheter. Hvor tvang skal anvendes til pinefulle løsninger, er de rettslige garantier uomgjengelig nødvendig. Men hvor konflikter kan løses på frivillig vis, kan juristenes forenklete saksbilde virke ødeleggende for mulighetene for mer fredelige løsninger.

Men om nå alle parter er villige til å møte, og denne viljen er reell, ikke påtvunget, er det da slik at alle typer saker kan og bør behandles på denne måte?

Etter mitt syn: Ja. Men noen saker er bedre egnet enn andre. Det gjelder spesielt saker om vold. Her dreier det seg som oftest om to klare parter. Ofte kjenner de hverandre, ofte vil de møte hverandre senere. Ofte er de begge ulykkelige over det som er skjedd. At staten piner den ene, gir ikke stor trøst til den annen.

Men kan alle voldssaker megles? Om drap er skjedd, må ikke noen straffes?

Det står litt uklart for meg hvorledes Retsvæsenskommissionen stiller seg til følgende situasjon: Det er skjedd et drap i et lokalsamfunn. Det er foretatt omfattende meglingsforhandlinger mellom alle med interesser i saken, ja med alle i lokalsamfunnet. Unnskyldninger er fremkommet og akseptert. Man er kommet fram til erstatningsordninger – i den grad drap kan erstattes. Det er skapt en viss grad av fred og forsoning. Vil Retsvæsenskommissionen i en slik situasjon insistere på at gjerningsprinsippet må ivaretas, at straff likevel må følge? Jeg håper at kommisjonen *ikke vil*.

Men om kommisjonen nå ikke våger å følge gjerningsmannsprinsippet helt ut, vil jeg håpe at den likevel vil forsøke å få til megling og forsoning *i alle saker, uansett grovhetsgrad*. Forsoning blir kanskje oppnådd, men ved helt spesielt alvorlige hendelser kunne man ha en ordning hvor saken likevel sendes videre som

kriminalsak. To ting var likevel oppnådd. Parter hadde møtt hverandre på en sivil måte, snakket sammen, kanskje blitt forsonet. Et gode i seg selv. Og så, som det neste: En klok dommer ville selvfølgelig ta den oppnådde forsoning i betraktning når forholdsregler skulle fastsettes. De strengeste forholdsregler ville i en slik sak bli mindre nærliggende å gripe til. Man ville fått dempet den overdådige bruk av straff i Grønland.

Av og til dreier det seg om voldshandlinger hvor partene ikke kjente hverandre på forhånd. Men også i slike saker kan det være viktig med megling. Offeret, eller offerets nærmeste, vil tenke meget på hvem skadevolderen er. Det vil knyttes angst til hans navn. I en vanlig kriminalsak er det lagt til rette for kamp. Skadevolderen vil forsvare seg, og slett ikke vise svakhet. For offeret eller offerets pårørende, og for tilhørere, vil et bilde av et monster lett bli skapt. I en meglings situasjon kan mer av de menneskelige sider komme fram.

Det er en annen type sak som jeg personlig finner mindre egnet for konfliktrådsbehandling. Det er den type sak hvor ett enkelt menneske er i konflikt med en stor organisasjon. I Norge vil det ofte være en person som har stjålet noe i store varemagasin. I konfliktrådet møter han ikke eieren av varemagasinet, men en funksjonær, en spesialist på tyverikontroll. Det blir intet personifisert møte. Det samme gjelder slike som har sneket seg med buss, trikk eller båt uten å betale. Her blir det heller intet møte, bare innkreving av en avgift. Annerledes blir det om man har tatt noe fra eller ødelagt noe i en liten butikk. Her kommer eieren selv og forteller om skaden. Ofte ender slike møter med en klar unnskyldning, og med avtaler om tilbakebetaling eller gjenopprettelse av skaden.

På ny og på ny hører jeg her i Grønland om sjokket ved å møte gjerningsmannen når denne er ute av fengslet på dagtid, eller sluppet fri etter soning. Og selvfølgelig blir det et sjokk, om de ikke har hatt noen som helst form for personlig møte etter at lovbruddet ble begått. Kanskje *særlig* av hensyn til offeret er det viktig med en eller annen form for personlig møte mellom offer og gjerningsmann.

Et samfunn av deltakere

For å samle bildet: Jeg mener man burde forsøke å få til konfliktrådsbehandling i de aller fleste saker hvor partene var enige i at så skulle skje. En annen sak er hvorledes dette skulle foregå. Om vi forutsetter at kretsdommeren får hånd om denne typer saker, skulle hun eller han da trone over saken, som om det var en kriminalsak?

Det synes jeg slett ikke.

Jeg har allerede nevnt ordningen med den hvite fjær, sirkelen hvor den går rundt fra person til person, og denne person har talerett. Der er, i idealtilfellet, alle til stede. Dommeren også, men han har en meget tilbaketrukket rolle. Det er de som kjenner partene som deltar. Enklest er om det foregår i det lille samfunn

hvor alle vet noe om alle. Men også i de større samfunn er det viktig med almen deltakelse. I Norge er det altfor ofte bare de to hovedpersoner til stede, kanskje med en eller to støttespillere til den som antas å ha gjort noe galt. Etter mitt skjønn er det ideelle at det er mange støttespillere til stede, og det for begge parter. Venner, søsken, foreldre, onkler og tanter, slike som kan si noe om hvem personene er, som kan komme opp med forslag om hva som bør gjøres, og som også kan støtte partene i de eventuelle avtaler som blir inngått under meglingsmøtet. En slik bred deltakelse er gunstig for bearbeiding og oppfølging av den konkrete konflikt. Men den er også av betydning for et helt annet problem. La meg her gå litt i detalj:

Det er noe forferdelig vi har felles i alle industrisamfunn. Det er ingen bruk for svært mange av oss. Hvor man før trengte muskler, har man nå maskiner. Hvor man før trengte mennesker til å styre hver enkelt av maskinene, har man nå maskiner som i stor grad styrer seg selv, hvis det da ikke er en supermaskin som styrer alle de andre.

Det er snart intet verdig arbeid tilbake for store deler av befolkningen i de høyt industrialiserte land. Og uten å ha noen spesiell kyndighet på grønlandske forhold, har jeg i det minste den antagelse at dette slår enda sterkere i negativ retning her i Grønland enn i andre land, og at dette spesielt gjør seg gjeldende for menn. Grønland var et samfunn tett opptil grensene for det mulige. Å ha vært en god fanger må ha gitt en ære så stor at vi vel vanskelig kan fatte det. Men like vanskelig kan det vel være å fatte dybden i fallet – fra drømmen om å være en fanger til virkeligheten som kan være bidrag fra sin kone på filet-fabrikken eller sosialtrygd.

Og så kommer inn, at vi lever i en tid hvor det stadig understrekes at arbeid og materiell vekst er livets mening. Arbeid for arbeidets skyld. Vekst for vekstens skyld. Eller arbeid og penger for å kunne kjøpe ting. Konsum som livets mening. Ikke arbeid for å nyde ikke-arbeidets sosiale frukter, slike som tid til samvær, tid til samtaler, tid til sang, tid til lek.

Jeg spør av og til folk hva de legger i ordet "*kapital*". Noen synes nok jeg er dum som spør om slikt. For svaret er jo opplagt. Kapital betyr penger. Men slik er det slett ikke. Om man går til en litt stor ordbok – Oxford Dictionary f.eks. – finner man hurtig ut at kapital opprinnelig var ordet for det øverste på søylen – toppen av det hele. Og så kommer alle de andre betydningene, som hovedstad – capital city – eller det kan bety hodet på folk, det man mister ved henrettelse – capital punishment. Det er først i vår tid at kapital umiddelbart assosieres med penger. Pengene har tatt hodets plass.

I en slik situasjon er det vanskelig å være menneske. Vanskelig for dem som har og er opptatt av penger, - de får ofte for liten tid til alt det andre. Og vanskelig for dem som ikke har penger, som ikke kan kjøpe seg aktelse ved å inneha det viktigste på jord. Man kan på en måte si at et samfunn med stor vekt på penger blir et fattig samfunn.

Og så kommer det inn, dette med maskinene. I et automatisert samfunn blir det kamp om arbeidsplassene. Noen kjemper ved porten til rekefabrikken om mulige ledige jobber. Men andre velger en annen strategi; de utdanner seg. Og noen av dem som utdanner seg, blir eksperter på noe som ennå ikke er automatisert: De blir eksperter på dem som ikke klarer seg så godt i samfunnet, som står utenfor fabrikkene, og som kanskje nettopp derfor gjør mye de ikke burde gjøre. Men om noen blir utdannede eksperter på det de fleste gjennom livserfaring vet ganske meget om, da kan det selvfølgelig lett bli slik at vi begynner å tro at denne alminnelige livserfaring ikke er av verdi. Også på denne måten blir vi et fattigere samfunn.

Hvis man har som ideal at mennesker skal leve verdige liv, og hvis man har den tro at de fleste vet ganske meget, at de fleste er blitt ganske kloke gjennom egen livserfaring, da blir det viktig å få tatt vare på denne klokskap, legge forholdene til rette for at mennesker skal gis mulighet for å leve verdige liv i sivile former

Og her kommer vi tilbake til noe av det jeg ser som det viktigste ved alternativ konfliktløsning. Det er en virksomhet som har mulighet for å stimulere det sosiale liv. Mange opplever at det ikke er bruk for dem, ikke bruk for dem til noe viktig. Ved alternativ konfliktløsning åpnes det for deltakelse. Det er ingen av oss som ikke vet ganske meget om avvik og sosial kontroll. Vi har alle gjort ting vi ikke burde ha gjort. Vi er alle blitt reagert imot, kall det gjerne straffet. Og vi har reagert mot andre. Vi har helt fra barnsben av fungert som politifolk, som dommere, som utøvere av straff gjennom noen ekstra rynker i pannen, hoderisting, ord, utelukkelse fra samvær, eller kanskje til og med slag mot en annen.

Det er viktig for oss alle å skape oss et bilde av oss selv som vi orker å leve med. I en samfunnsform med mangel på umiddelbare utfordringer er dette ofte vanskelig. Det blir her spesielt viktig å få beholde råderetten over sivilsamfunnets utfordringer. Jeg har sagt det før, og gjentar det her: Konflikter er ikke bare et onde for et samfunn. De kan også være et gode. De kan bidra til å trekke opp grensene mellom riktig og galt. Og de kan bidra til å mobilisere. Bedre enn å være tilskuer, er å få lov å delta. Hvis vi vil ha rike, levende samfunn, må vi åpne for slik deltakelse. I noen sammenhenger trenger vi de profesjonelle. Men vi må være påpasselige og ikke la dem få en slik dominans at den vanlige folkelige fornuft blir tilintetgjort. Hva skal vi vel leve for, hvis det ikke lenger er oppgaver tilbake som kan gi innhold til menneskers liv – til alle menneskers liv?

Litteratur

- Den Grønlandske Retsvæsenkommission (2004) *Resume*. Betænkning nr. 1442. IT – og Telestyrelsen.
- International Centre for Prison Studies – <http://www.kcl.ac.uk/depsta/rel/icps/home.html>
- Melgard, Sigvat (1988) *Soga om Eivind Fredlaus*. Boksmia, Vats 3570 - Ål
- Sandmo, Erling (1999) *Voldssamfunnets undergang. Om disiplineringen av Norge på 1600-tallet*. Universitetsforlaget, Oslo
- Østerberg, Eva og Marie Lindstedt Cronberg (2004) *Våldets mening. Makt, minne, myt*. Nordic Academic Press. Lund, Sverige.

Noter:

- ¹ Den seneste norske strafferettsutredning (NOU:2002:4 Straffelovkomisjonens delutredning) innfører en tredje dimensjon: Skadefølgeprinsippet. Om handlingen ikke skader andre, blir det heller ikke rimelig å straffe. Om skaden er liten, blir straffen liten. Personlig bruk og besittelse av narkotika blir på dette grunnlaget foreslått avkriminalisert av flertallet i kommisjonen. En enstemmig kommisjon foreslår å senke det eksisterende straffenivå for andre narkotikalovbrudd.
- ² International Centre for Prison Studies.

Adresse:

Institutt for kriminologi og retssosiologi
Postboks 6706, St. Olavs plass
N – 0130 Oslo